

Bidang Kuasa Mahkamah Syariah dalam Kes Tuntutan Harta Orang Islam di Malaysia

MD YAZID AHMAD
IBNOR AZLI IBRAHIM

ABSTRAK

Artikel ini secara khusus membincangkan perkara-perkara yang berhubung dengan tuntutan harta di bawah bidang kuasa Mahkamah Syariah di Malaysia. Objektif utamanya adalah untuk mengkaji kedudukan bidang kuasa yang diperuntukkan kepada Mahkamah Syariah dalam memutuskan kes-kes mengenai tuntutan harta demi menjamin hak pihak-pihak yang terlibat. Metode kajian adalah berdasarkan kepada kajian dokumentasi. Kajian dokumentasi dilakukan dengan membuat penelitian dan rujukan terhadap data-data dan maklumat-maklumat yang terdiri daripada statut, buku, jurnal, kertas-kertas kerja, akhbar dan dokumen-dokumen lain yang berkaitan yang menjurus kepada bidang kajian. Hasil kajian mendapati pelaksanaan Undang-undang Islam yang ditadbirkan oleh Mahkamah Syariah hanya terbatas kepada orang-orang Islam sahaja berkenaan tuntutan harta yang berada di bawah kuasa negeri. Pindaan Perkara 121 (1A), Perlembagaan Persekutuan telah mengeluarkan bidang kuasa mahkamah-mahkamah tinggi sivil dalam apa-apa perkara termasuk hal-hal yang berkaitan tuntutan harta orang-orang Islam yang terangkum dalam bidang kuasa Mahkamah Syariah. Namun realitinya, masih lagi wujud campur tangan mahkamah sivil dengan menggunakan pelbagai alasan. Diharap artikel ini dapat membantu melancarkan urusan pentadbiran berkenaan dengan tuntutan harta yang berada di bawah bidang kuasa Mahkamah Syariah dalam usaha untuk memartabatkan kecemerlangan Mahkamah Syariah.

Kata kunci: tuntutan harta – Mahkamah Syariah – bidang kuasa – orang Islam – pentadbiran

ABSTRACT

This article specifically discusses and investigates the matters relating to property claims under the jurisdiction of the Syariah Courts in Malaysia. The main objective of this paper is to identify the position of the jurisdiction given to the Syariah Courts in making its decision to the cases on property claims to secure the rights of the parties involved. The methods of the study are based on documentation research. These researches are made by referring

*to and scrutinizing the data and information from statutes, books, journals, paper works, newspapers, and other documents related to the study of this paper. The findings of the research establish that the implementation of Islamic laws administrated by the Syariah Courts is restricted only to Muslims in relation to property claims under the States jurisdiction. The amendment to Article 121(1A) of the Federal Constitution has removed the jurisdiction of the civil high courts in any matter including the Muslims property claims affairs that contains under the jurisdiction of the Syariah Courts. However, the reality of interference by the civil courts still exist by giving in a range of excuses. Hence, the above article aspire to **achieve the desired effect of contributing to some** positive ideas for the efficiency and excellence performance of the administration relating to property claims under the jurisdiction of Syariah Courts in upgrading the position of Syariah Courts.*

Keywords: Property claim – Syariah Courts – jurisdiction – Muslims - administration

PENDAHULUAN

Harta merupakan anugerah yang dikurniakan oleh Allah SWT untuk sekalian umat manusia di dunia ini sebagai wasilah untuk beribadat kepada-Nya, seterusnya mengukuhkan dan memantapkan keimanan bagi mendapatkan keredaan-Nya. Namun harta juga merupakan punca kepada pertikaian dan perpecahan sesama manusia. Justeru, jika berlaku pertikaian berkaitan harta maka tanggungjawab ini harus diserahkan kepada mahkamah yang mempunyai kuasa membicarakan dan memutuskan sesuatu pertikaian demi memastikan keadilan tercapai dan hak pihak-pihak yang terlibat terpelihara setelah tiada jalan perdamaian dan penyelesaian yang dapat dibuat antara mereka.

Di Malaysia, kedudukan Mahkamah Syariah memainkan peranan yang penting dalam mengurus dan mentadbir hal-hal berkenaan undang-undang diri orang-orang Islam tetapi persoalannya sejauh mana bidang kuasa yang diberikan kepada mahkamah tersebut, sama ada sepenuhnya ataupun dalam bidang-bidang yang tertentu sahaja kesan daripada sekatan-sekatan yang dikenakan ke atasnya. Melalui penulisan yang ringkas ini, penulis akan memaparkan sejauh mana kedudukan bidang kuasa Mahkamah Syariah dalam hal berkenaan tuntutan harta orang-orang Islam di Malaysia secara ringkas.

TINJAUAN RINGKAS KEDUDUKAN AGAMA ISLAM DALAM PERLEMBAGAAN

Sebelum membicarakan secara lebih lanjut tentang bidang kuasa Mahkamah Syariah dalam tuntutan harta, maka adalah perlu untuk membincangkan kedudukan agama Islam dalam Perlembagaan Persekutuan kerana ini mencerminkan kedudukan bidang kuasa Mahkamah Syariah itu sendiri. Secara ringkasnya, setelah mencapai kemerdekaan, Perlembagaan Persekutuan telah memperuntukkan dalam Perkara 3(1) bahawa Islam adalah agama persekutuan.

Kedudukan yang istimewa telah diberi kepada agama Islam oleh Perkara 3(1) ini sebagai agama yang paling utama dalam Perlembagaan Persekutuan sebagaimana yang telah diputuskan dalam kes *Kamariah bte Ali dan Lain-lain lwn Kerajaan Negeri Kelantan, Malaysia dan Satu Lagi* (2005) 1 MLJ 197, dan tiada agama lain yang diberi pengiktirafan yang sama kerana hanya Islam, sebagai satu agama, yang disebut namanya dalam Perlembagaan Persekutuan.

Pengiktirafan agama Islam tidak terhad pada peringkat Persekutuan sahaja tetapi juga di peringkat negeri-negeri kerana semua negeri beraja mahupun yang tidak mempunyai raja mempunyai peruntukan dalam perlembagaan negeri yang mengiktiraf agama Islam sebagai agama negeri (Khairil Azmin 2007: 28).

Namun, itu tidak menjamin Undang-undang Islam sebagai undang-undang asas boleh dilaksanakan sepenuhnya dalam sistem kehakiman di negara ini dan menjadikan negara ini sebagai sebuah negara Islam, kerana ia bukan tujuan perlembagaan. Kedudukan ini ditegaskan oleh Tunku Abdul Rahman, (Perdana Menteri pada waktu itu dalam Laporan Rasmi Perdebatan Majlis Perundangan, 1 Mei 1958, Ruang 4631 dan 4671-2) iaitu: "Saya suka menjelaskan bahawa negara ini bukanlah sebuah negara Islam, sebagaimana yang difahamkan secara umumnya, kita cuma memperuntukkan Islam hendaklah menjadi agama rasmi bagi negara" (Ahmad 1983: 63). Undang-undang Islam juga tidak disebut sebagai antara sumber undang-undang oleh Perlembagaan Persekutuan (Abdul Aziz 2006: 64).

Hakikatnya, Perlembagaan merupakan undang-undang yang tertinggi bagi Persekutuan. Peruntukan tertinggi ini amat penting bagi sesebuah negara Persekutuan kerana ketiadaannya

menyukarkan kerajaan pusat menjalankan pemerintahan dan pentadbiran dengan tegas dan lancar. (Mohd Salleh 1987: 59). Oleh itu, Perkara 4 (1) dan Perkara 75, Perlembagaan Persekutuan menyatakan bahawa setiap undang-undang yang tidak bersesuaian dan bertentangan dengan Perlembagaan adalah terbatal.

Ini bukan saja bermakna kerajaan negeri tidak boleh menghalang kerajaan pusat, tetapi juga menunjukkan kedudukan Parlimen dan Dewan Negeri adalah lebih rendah daripada Perlembagaan. Parlimen dan juga Dewan Negeri tidak berkuasa membuat undang-undang yang bertentangan dengan perlembagaan atau di luar kuasa masing-masing. Malah agama Islam hanya terhad untuk tujuan upacara atau adat istiadat di dalam majlis rasmi kerajaan dan undang-undang Islam dalam lingkungan yang sempit iaitu mengenai perkahwinan, perceraian dan warisan. Inilah makna 'Islam' yang dimaksudkan oleh Perkara 3, Perlembagaan Persekutuan oleh penggubal perlembagaan (*Che Omar bin Che Soh lwn Pendakwaraya dan Wan Jalil Wan Abdul Rahman* (1988) 2 MLJ 55).

Ditambah pula dengan ketidakupayaan agama Islam yang diiktiraf sebagai agama Persekutuan itu untuk mengatasi peruntukan-peruntukan lain dalam Perlembagaan sebagaimana yang diperuntukkan dalam Perkara 3 (4), Perlembagaan Persekutuan.

Jelas bahawa kedudukan agama Islam hanyalah sebagai agama Persekutuan dan tidak mempunyai apa-apa akibat dari segi undang-undang dan tujuan peruntukan Perkara 3 (1), Perlembagaan Persekutuan hanya menentukan bahawa segala istiadat dan upacara Persekutuan hendaklah dibuat mengikut adat Islam (Sheridan & Grove 1979: 37). Namun, inisiatif berterusan tetap dilakukan untuk mengeluarkan tafsiran Perkara 3 dari kepompong tafsiran Inggeris sebagaimana yang dinyatakan oleh Mohd Noor Abdullah, Hakim Mahkamah Tinggi dalam kes *Meor Atiqulrahman bin Ishak dan Yang Lain lwn Fatimah binti Sihu dan Yang Lain* (2000) 5 MLJ 375.

Maka dengan itu dapat dirumuskan bahawa sungguhpun Islam diberi pengiktirafan sebagai agama Persekutuan dan juga diiktiraf dalam perlembagaan negeri-negeri namun kedudukan Mahkamah Syariah dan bidang kuasanya telah disempitkan sepertimana yang terkandung dalam Jadual Kesembilan, Senarai 2, Butiran 1, Senarai Negeri, Perlembagaan Persekutuan. Ini menyebabkan taraf dan bidang kuasa Mahkamah Syariah masih pada tahap yang lama dan dalam bidang yang terbatas iaitu hanya mengenai perkara yang

bersangkutan dengan undang-undang diri yang dikuatkuasakan ke atas orang Islam sahaja dan terhad di lingkungan negeri walaupun ada usaha-usaha positif dilakukan untuk memartabatkan ketinggian agama Islam sebagaimana yang telah diakui dalam Perlembagaan Persekutuan.

Berhubung dengan undang-undang diri ini, Hooker (1991: 98) berpendapat bahawa;

“Undang-undang diri yang terpakai ke atas orang-orang Islam adalah atas dasar kepatuhan kepada agama dan dalam hal-hal yang mempunyai aspek keagamaan. Kandungan undang-undang ini dapat dilihat apabila dibuktikan melalui amalan tempatan. Penekanan (undang-undang) terhadap amalan tempatan inilah (termasuk adat) yang telah menghalang pertumbuhan konsep ‘Islam’ secara meluas tetapi pada masa yang sama keberkesanan pentadbiran undang-undang mengikut gaya Eropah mencakupi prinsip-prinsip keagamaan yang tertentu dalam bentuk undang-undang Inggeris. Gabungan prinsip Islam dengan bentuk Inggeris inilah yang disebut sebagai ‘Undang-undang Diri Orang Islam’ ”

BIDANG KUASA MAHKAMAH SYARIAH DALAM TUNTUTAN HARTA SEBELUM MERDEKA

Ringkasnya, pada zaman kesultanan Melayu, Mahkamah Syariah menjadi mahkamah yang membicarakan kes-kes dengan rayuan dibuat kepada raja. Sebagai contoh, di Terengganu terdapat tiga buah mahkamah iaitu Mahkamah Balai, Mahkamah Hakim dan Mahkamah Syariah. Rayuan dibuat kepada Mahkamah Rayuan yang dipengerusikan oleh Sultan (Ahmad 1997: 186).

Oleh itu, sebelum kedatangan British, Undang-undang Islam adalah undang-undang negara di Malaysia. Mazhab yang diikuti adalah mazhab Shafi’i (Ahmad & Ahilemah 1987: 48), dan semua pengadilan adalah dijalankan oleh kadi-kadi (Ahmad & Mahmud Saedon 1988: 65). Dengan itu, undang-undang yang terpakai ke atas orang-orang Islam adalah Undang-undang Islam apabila pengubahsuaian adat Melayu telah dilakukan supaya selaras dengan Islam dan akhirnya menggunakan undang-undang Islam (Ahmad & Ahilemah 1987: 46) yang kemudiannya ditadbir dan dilaksanakan oleh Mahkamah Syariah.

Undang-undang Islam juga diakui sebagai undang-undang tempatan dan undang-undang negeri di negeri-negeri Melayu bukannya undang-undang asing dan hendaklah diberikan

pengiktirafan kehakiman oleh mahkamah (*Ramah lwn Laton* (1927) 6 FMSLR 18; *Fatimah binti Haris lwn Ismail bin Hj. Tahir* (1939) MLJ 134; *The Official Administration FMS lwn Magari Mahahiko* (1941) MLJ 51).

Di negeri Kelantan dalam tahun 1830-an (kemungkinan lebih awal) telah diadakan jawatan mufti negeri dan hakim di Kota Bharu. Tugas mufti lebih menjurus kepada soal-soal kehakiman dan dibantu oleh kadi dalam Mahkamah Syariah yang sebahagian besar bidang kuasanya merujuk kepada undang-undang diri orang Islam (khususnya dalam perkahwinan, perceraian dan hal-hal yang berkaitan dengan harta) dan juga dalam soal-soal yang berhubung dengan pelanggaran undang-undang moral dan perkara-perkara yang berhubung dengan ibadat (Hamid 1991: 9-10).

Kedatangan Inggeris telah mengubah senario ini, ruang lingkup bidang kuasa Undang-undang Islam telah disempit dan dicecilkan iaitu setakat mengenai agama dan adat istiadat Melayu. Ini adalah natijah daripada usaha Inggeris untuk mempengaruhi sistem perundangan dan pemerintahan di negeri Melayu melalui cara perundangan dan cara keputusan hakim. Kedudukan ini telah memisahkan agama Islam dari aspek pentadbiran. Undang-undang untuk orang Islam hanya terhad dalam bidang perkahwinan dan perceraian, harta pusaka, upacara keagamaan dan masalah berkaitan dengan kekeluargaan.

Pihak Inggeris telah mengambil inisiatif untuk mengeneipkan tuntutan pihak-pihak yang menginginkan harta pusaka diuruskan dengan berlandaskan Undang-undang pusaka Islam dengan cara memperkenalkan pembahagian harta mengikut undang-undang Inggeris melalui sistem kehakiman (*In the Goods of Abdullah* (1855) 2 Ky. Ecc. Rs. 8). Pendekatan yang diguna pakai ialah mana-mana penduduk tempatan yang hendak meninggalkan harta mereka melalui wasiat yang mengikut undang-undang peribadi mereka mestilah menyatakan hasrat mereka tersebut dengan jelas dalam wasiat mereka. Sebaliknya, undang-undang Inggeris adalah terpakai ke atas harta pusaka mereka jika mereka gagal berbuat demikian (Salleh 1993: 9).

Manifestasi pendekatan ini terbukti bila diperkenalkan *Mohamedan Law Ordinance No.5/1880* yang antara lain menyebut bahawa undang-undang ini adalah terpakai kepada semua orang Islam kecuali terdapat persetujuan awal untuk membahagikan harta mengikut undang-undang pusaka Islam diperoleh daripada si mati

sebelum kematiannya (Tajul Aris 2007: 29). Kemudian ia telah dimansuhkan melalui *Mohamedan Amendment Ordinance No. 26/1923* untuk Negeri-negeri Selat yang memperuntukkan bahawa penduduk Islam Negeri-negeri Selat diberi hak untuk merujuk kepada Undang-undang pusaka Islam dalam urusan pembahagian harta pusaka mereka (Abdul Kadir 1997; Tajul Aris 2007). Begitu juga telah diperkenalkan *Mohamedan Marriage Ordinance 1880* di Negeri-Negeri Selat yang bertujuan untuk mengawal pendaftaran sukarela perkahwinan dan penceraian, memberi pengiktirafan kepada kadi dan untuk meningkatkan undang-undang yang berkaitan dengan harta yang diperolehi melalui perkahwinan di kalangan orang Islam (Hooker 1991: 110).

Ini menunjukkan bahawa masih terdapat campur tangan Inggeris walaupun dalam bidang yang dikhususkan untuk orang-orang Islam kerana kadi sendiri dilantik oleh Gabenor Inggeris (Ahmad & Ahilemah 1987: 19-20). Contohnya, perlantikan naib kadi dan penghulu yang telah dipersetujui oleh Majlis Negeri Perak pada bulan September 1891, tidak dikuatkuasakan hingga minit mesyuarat Majlis itu telah dipersetujui oleh Gabenor (Ahmad & Mahmud Saedon 1988: 8). Malahan, kes-kes orang-orang Islam dan khusus berkaitan harta orang-orang Islam pun diputuskan oleh hakim-hakim Inggeris.

Pada permulaan pentadbiran British, urusan keagamaan dan adat istiadat Melayu tempatan adalah di bawah bidang kuasa Sultan dan ditadbirkan melalui jabatan, majlis ataupun pejabat Sultan (Mohd Taib 1985: 47). Begitu juga pada waktu itu, Mahkamah Syariah (yang dikenali sebagai mahkamah kadi) yang wujud di beberapa buah negeri di Tanah Melayu mempunyai bidang kuasa eksklusif berkenaan dengan hal-hal persendirian yang melibatkan orang-orang Islam khususnya yang berkaitan dengan undang-undang diri. Kedudukannya tetap utuh walaupun ia adalah bahagian yang berasingan daripada Mahkamah Sivil dan mahkamah jenayah yang lebih dikenali. Dalam kebanyakan kes, rayuan boleh dibuat kepada pihak berkuasa perundangan Mahkamah Sivil dan mahkamah jenayah (Hamid 1991: 50).

Kemudian dengan berkembangnya pengaruh British telah menyebabkan kemasukan undang-undang Inggeris yang mengakibatkan kedudukan kuasa-kuasa Mahkamah Syariah dihadkan dan menjadi rendah tarafnya berbanding mahkamah sivil

(Ahmad 1987: 49). Kuasa Mahkamah Syariah telah diambil alih oleh mahkamah hakim dan mahkamah majistret yang ditubuhkan dengan nasihat British. Kuasa Mahkamah Syariah telah dihadkan kepada kes-kes mengenai undang-undang keluarga dan kesalahan yang boleh dihukum dengan denda (Ahmad 1997: 186). Sehingga tahun 1948, mahkamah-mahkamah kadi dan naib di negeri-negeri Melayu menjadi sebahagian daripada struktur mahkamah. Dalam tahun 1948, Ordinan Mahkamah-mahkamah telah menubuhkan sistem kehakiman bagi Persekutuan dan telah meninggalkan Mahkamah Syariah daripada hierarki mahkamah yang ada pada masa itu (Ahmad 1987: 49).

Ini jelas menunjukkan bahawa kedudukan bidang kuasa Mahkamah Syariah bukan sahaja telah direndahkan tarafnya iaitu bidang kuasanya disempitkan dan terbatas dalam undang-undang keluarga, warisan dan beberapa aspek undang-undang jenayah bahkan telah disisihkan dari hierarki mahkamah yang ada malah ruang yang diberikan kepada Mahkamah Syariah inipun masih dicampur tangan oleh Mahkamah Sivil. Buktinya, banyak kes-kes yang diambil alih dan diputuskan di Mahkamah Sivil termasuklah hal-hal yang berkaitan dengan harta seperti harta wasiat (*In the Goods of Abdullah* (1855) 2 Ky. Ecc. Rs. 8; *Saeda lwn Hj. Abdul Rahman* (1918) 1 FMSLR 352; *Siti binti Yatim lwn Mohamad Nor* (1928) FMSLR 135), harta pusaka (*Re Timah bt. Abdullah decd, Official Admin lwn Magari Mohihiko & Lain-lain dan Negeri Pahang* (1941) M.L.J. 51), harta hibah (*Kiah binti Hanapiah lwn Som binti Hanapiah* (1953) MLJ 82), harta wakaf (*In Re Hj Ismail bin Kassim* (1911) 12 SSLR 74; *Koh Cheng Seah Administrator of the Estate of Tan Hiok Nee, Decd. lwn Syed Hassan & Anor* (1930) 1 MC 180) dan juga harta sepencarian (*Haji Ramah lwn Alpha* (1924) 4 FMSLR 179; *Laton lwn Ramah* (1926) FMSLR 116; *Hajah Lijah bt. Jamal lwn Fatimah bt. Mat Diah* (1950) MLJ 63).

Walaupun terdapat kes-kes tertentu hakim-hakim berusaha sedaya upaya untuk memakai Undang-undang Islam ke atas orang-orang Islam dalam membuat satu-satu keputusan terutamanya dalam kes-kes berkaitan tuntutan harta, contohnya dalam kes *Saeda lwn Haji Abdul Rahman* (1918) 1 F.M.S.L.R 352 dan kes *Re Timah bt. Abdullah decd, Official Admin lwn Magari Mohihiko & Lain-lain dan Negeri Pahang* (1941) M.L.J. 51 iaitu dengan menggunakan pendapat pakar Undang-undang Islam dan melakukan rujukan buku Undang-undang Islam seperti *Tyabji's Mohammedan Law, Minhaj*

et-Talibin, Wilson's Digest of Anglo-Mohammedan Law, Islamic Law in Malaya (Ahmad Ibrahim), *Mohammedan Law* (Fyzee dan Mulla), namun apa yang dapat dilihat ialah kes-kes tersebut tetap diputuskan di Mahkamah Sivil bukannya di Mahkamah Syariah.

BIDANG KUASA MAHKAMAH SYARIAH DALAM TUNTUTAN HARTA SELEPAS MERDEKA

Setelah mencapai kemerdekaan maka Perlembagaan Persekutuan yang menentukan bidang kuasa Mahkamah Syariah dan setakat mana Undang-undang Islam dapat dilaksanakan di negeri-negeri Melayu (Ahmad 1983: 17). Kedudukan Mahkamah Syariah dan bidang kuasanya adalah berdasarkan peruntukan perlembagaan yang memberi kuasa kepada negeri untuk mentadbir undang-undang Islam yang digolongkan sebagai undang-undang diri (*personal law*) berdasarkan kehendak Jadual Kesembilan, Senarai 2, Butiran 1, Senarai Negeri, Perlembagaan Persekutuan. Sehubungan dengan itu, menyentuh tentang harta, Perkara 13 (1) dan (2), Perlembagaan Persekutuan telah memberikan jaminan hak individu untuk memiliki harta.

Mahkamah Syariah tidak lagi dianggap sebagai mahkamah persekutuan dan tarafnya telah ditukar menjadi mahkamah negeri. Dalam Perlembagaan Persekutuan, kuasa kehakiman di peringkat Persekutuan diletakkan kepada Mahkamah Persekutuan (dahulunya Mahkamah Agung), Mahkamah Tinggi dan Mahkamah Rendah iaitu Mahkamah Sesyen, Mahkamah Majistret dan Mahkamah Penghulu. Kuasa diberi kepada tiap-tiap negeri untuk mengadakan Mahkamah Syariah, akan tetapi kuasa Mahkamah Syariah telah disekat. Mahkamah Syariah hanya mempunyai bidang kuasa terhadap orang-orang Islam sahaja dan dalam perkara berhubung dengan undang-undang diri orang-orang Islam dan keluarga Islam serta beberapa aspek berkenaan dengan harta orang-orang Islam (Perlembagaan Persekutuan, Jadual Kesembilan, Senarai 2, Butiran 1, Senarai Negeri). Kedudukan agama Islam dan kedudukan Mahkamah Syariah dalam Perlembagaan dengan jelas telah meletakkan sejauh mana had bidang kuasa Mahkamah Syariah di Malaysia.

Berdasarkan peruntukan yang tertakluk dalam Perlembagaan, Mahkamah Syariah ditubuhkan melalui kuasa negeri-negeri dan kerajaan negeri mentadbirkan undang-undang Islam yang digolongkan sebagai undang-undang diri sebagaimana yang

dinyatakan dalam Jadual Kesembilan, Senarai 2, Butiran 1, Senarai Negeri, Perlembagaan Persekutuan.

Penubuhannya adalah berdasarkan peruntukan dalam enakmen pentadbiran hukum syarak bagi negeri-negeri. Sungguhpun negeri-negeri membuat enakmen masing-masing tetapi bidang kuasanya tertakluk kepada Perlembagaan.

Oleh itu, bidang kuasa Mahkamah Syariah hanyalah yang berhubung dengan undang-undang diri orang-orang Islam (termasuk yang berhubung dengan harta) dalam lingkungan yang sempit dan batasan kuasa yang terhad serta tidak menyeluruh sebagaimana yang diperuntukkan dalam Jadual Kesembilan, Senarai 2, Butiran 1, Senarai Negeri, Perlembagaan Persekutuan.

Merujuk kepada peruntukan tersebut, jelas bahawa dalam menyelesaikan dan memutuskan kes-kes di Mahkamah Syariah termasuk kes-kes yang berhubung dengan tuntutan harta, asas atau dasar undang-undang adalah hukum syarak dan dianggap bercanggah dengan Perlembagaan Persekutuan jika terkeluar dari asas itu. Sungguhpun bidang kuasa Mahkamah Syariah diberikan hanya dalam undang-undang diri, ia disertakan pula dengan sekatan tertentu melalui peruntukan Perlembagaan dan statut.

Badan Perundangan Negeri telah diberi kuasa untuk menggubal perkara-perkara mengenai Undang-undang Islam termasuklah kuasa menubuhkan mahkamah yang mempunyai bidang kuasa ke atas orang Islam sahaja. Bagi melaksanakan tugas Mahkamah Syariah sebagai tempat menyelesaikan pertikaian dan tuntutan yang bersabit dengan orang-orang Islam ini, negeri-negeri boleh mengadakan beberapa undang-undang acara dan keterangan supaya perjalanan Mahkamah Syariah dapat berjalan dengan baik dan teratur (Sheikh Ghazali 2005: 166).

Oleh itu Parlimen tiada hak untuk membuat undang-undang mengenai apa-apa perkara berkenaan negeri-negeri kecuali untuk melaksanakan apa-apa triti antara Persekutuan dengan mana-mana negeri lain atau menyempurnakan keputusan pertubuhan antarabangsa yang Malaysia menjadi anggota atau ahli pertubuhan itu, menyelaraskan undang-undang antara negeri-negeri jika diminta oleh mana-mana Dewan Negeri yang berhubung dengan hukum syarak atau adat istiadat orang Melayu setelah badan perundangan negeri diminta fikirannya (Perlembagaan Persekutuan, Perkara 76(2)). Kedudukan ini meletakkan Islam sebagai sebahagian daripada undang-undang negeri yang hanya boleh dikenakan ke

atas orang Islam dan undang-undang itu ditadbirkan oleh Mahkamah Syariah (Abdul Monir 1992: 25).

Walaupun peruntukan itu menyatakan bahawa perkara-perkara telah dimasukkan dalam senarai negeri termasuklah hal-hal yang berkenaan dengan harta orang-orang Islam namun terdapat banyak undang-undang Persekutuan yang mengehendkan bidang dan pemakaian undang-undang negeri (Ahmad & Ahilemah 1987: 52).

Sebagai contoh, dalam bidang kuasa mal berkaitan dengan pusaka atau warisan, wasiat dan tidak berwasiat, terdapat Akta Probet dan Pentadbiran Harta Pusaka 1959 (Akta No. 97) dan Akta Pusaka Kecil (Pembahagian) 1955 (Akta No. 98), maka mahkamah syariah hanya diberi kuasa untuk menentukan bahagian waris-waris di bawah undang-undang Islam (fara'id)(Ahmad Ibrahim 1991: 18) yang dinamakan Sijil Fara'id atau Perakuan Fara'id. Adapun pentadbiran harta pusaka, probet dan surat kuasa mentadbir harta pusaka pula adalah termasuk dalam Senarai Persekutuan Perkara 4 (e), Senarai Satu, Jadual Kesembilan, Perlembagaan Persekutuan. Kesannya, Mahkamah Syariah memiliki bidang kuasa yang amat terhad dan situasi kes-kes yang melibatkan orang Islam dibicarakan di Mahkamah Sivil masih berlaku, walaupun melibatkan persoalan hukum syarak dan telah wujud peruntukan undang-undang (Narizan 2005: 49).

Selain daripada itu, Mahkamah Syariah dikehendaki mengesahkan sesuatu nazar, wasiat dan juga membuat keputusan berkenaan dengan harta sepencarian (Haji Wan Mohamed bin Haji Wan Mustapha 1983: 1-2). Manakala berkenaan dengan pentadbiran harta pusaka, terserah kepada Mahkamah Sivil dan pegawai tanah (Pegawai Penyelesai Harta Pusaka) (Ahmad 1997: 268). Begitu juga tuntutan ke atas harta seperti hutang-piutang hendaklah dikemukakan di Mahkamah Sivil (*Alias bin Ismail lwn Fatimah binti Awang dan Lain-lain* (1996) 10 JH (2) 216).

Kedudukan yang sama juga berlaku ke atas kes harta sepencarian iaitu sungguhpun Mahkamah Syariah diberi kuasa untuk mengeluarkan perintah berkaitan dengan harta orang-orang Islam melalui pindaan 421 (A), Kanun Tanah Negara yang mana perintah itu diiktiraf, namun pengendalian hak milik dan pembahagian masih dikuasai oleh pejabat tanah (Siti Zalikhah 1996: 34).

Mahkamah Syariah dalam bidang kuasa mal, hanya boleh membicarakan dan membuat keputusan terhadap semua tindakan dan prosiding yang melibatkan orang-orang yang beragama Islam.

(Enakmen Pentadbiran Agama Islam Selangor, No. 1, tahun 2003, Sek. 61 (3) (b)). Juga telah diperuntukkan bahawa Mahkamah Syariah tidak mempunyai bidang kuasa ke atas orang bukan Islam dan sebarang keputusannya tidak boleh menggugat pemilikan harta orang bukan Islam (Enakmen Pentadbiran Agama Islam Selangor, No. 1, tahun 2003, Sek. 74).

Berikutan tiadanya peruntukan yang jelas berkenaan sempadan bidang kuasa Mahkamah Sivil dan Mahkamah Syariah dalam Perlembagaan, isu berkaitan dengan konflik bidang kuasa tersebut sering timbul, bidang kuasa Mahkamah Syariah yang amat sempit dan terbatas ini masih boleh dicabar dan dijejaskan apabila berlaku percanggahan antara Mahkamah Syariah dan Mahkamah Sivil di mana keputusan Mahkamah Sivil adalah muktamad. Ini adalah kerana Mahkamah Sivil mempunyai kuasa dalam perkara yang termasuk dalam bidang kuasa Mahkamah Syariah.

Kedudukan ini dapat dilihat melalui peruntukan yang terdapat dalam enakmen sesetengah negeri yang lama, contohnya Sek. 45 (6), Enakmen Pentadbiran Undang-undang Islam Selangor, No. 3 Tahun 1952 iaitu;

“Tiada apa-apa yang terdapat di dalam enakmen ini akan mengganggu bidang kuasa Mahkamah Kadi Besar atau seorang Kadi dengan keputusan Mahkamah Sivil yang bertindak dalam bidang kuasanya, keputusan Mahkamah Sivil adalah mengatasinya”.

Buktinya, banyak kes yang berkaitan dengan harta diambil alih dan diputuskan di Mahkamah Sivil seperti harta wasiat dalam kes *Amanullah b. Hj. Ali Hassan lwn Hajjah Jamilah binti Sheikh Madar* (1975) 1 MLJ 30 dan kes *Abdul Rahim lwn Abdul Hamid* (1983) 2 MLJ 78, harta pusaka dalam kes *Jumaaton & Raja Delila lwn Raja Hizarudin* (1998) 6 MLJ 556, harta hibah dalam kes *Abdul Wahab lwn Shariabibi* (1987) 2 MLJ 448, harta wakaf dalam kes *Pesuruhjaya Hal Ehwat Agama Terengganu lwn Tengku Meriam binti Tengku Sri Wa Raja* (1970) 1 MLJ 222 dan kes *Re Dato' Bentara Luar decd, Hj Yahya bin Yusof & Seorang Yang lain lwn Hassan bin Othman & Seorang Yang Lain* (1981) 2 MLJ 352; (1982) 2 MLJ 264, dan harta sepencarian dalam kes *Mohamad lwn Commissioner of Lands, Roberts @ Kamaruzzaman lwn Umi Kalthom* (1961) MLJ 163 dan *Boto' binti Taha lwn Jaafar b. Muhamed* (1985) 2 MLJ 98. Situasi ini masih berlarutan walaupun selepas berlakunya pindaan terhadap Akta Perlembagaan (Pindaan) 1988 (Akta A 704) Perkara

121, Perlembagaan Persekutuan dengan penambahan fasal (1A), sebagai contoh dalam kes *Barkath Ali bin Abu Backer lwn Anwar Kabir bin Abu Backer & lain-lain* (1997) 4 MLJ 389; *Ahmad bin Abdul Majeed lwn Habibah bte Abdul Majid dan Seorang Lagi* (2001) 2 MLJ 247-248; *Rosman Roslan lwn Kassim Hj Arshad dan Yang Lain* (2005) 2 CLJ 669; *Latifah bt Mat Zin lwn Rosmawati bt Sharibun & Anor* (2007) 2 CLJ dan lain-lain.

Menurut Ahmad Ibrahim (1990, 1: 8), rujukan tidak dibuat kepada peruntukan di dalam Enakmen Pentadbiran Undang-undang Islam Terengganu 1955 yang membezakan di antara wakaf am dan wakaf khas, atau kepada Undang-undang Islam yang terdapat dalam al-Qur'an, hadis dan kitab-kitab ulama Islam.

BIDANG KUASA MAL MAHKAMAH SYARIAH

Struktur dan hierarki Mahkamah Syariah di Malaysia telah disusun semula iaitu setelah pentadbiran Mahkamah Syariah dipisahkan daripada Majlis dan setelah Enakmen Perundangan Islam atau Enakmen Mahkamah Syariah Negeri-negeri diluluskan dan diperkenalkan. Penyusunan struktur dan hierarki tersebut dibahagikan kepada tiga peringkat iaitu Mahkamah Rendah Syariah, Mahkamah Tinggi Syariah dan Mahkamah Rayuan Syariah.

Ketiga-tiga peringkat mahkamah ini mempunyai bidang kuasa mal yang khusus sebagaimana telah diperuntukkan dalam Perlembagaan Persekutuan dan enakmen negeri masing-masing.

BIDANG KUASA MAL MAHKAMAH RENDAH SYARIAH

Di Selangor, menurut Seksyen 62(2)(b), Enakmen Pentadbiran Agama Islam Selangor 2003, Mahkamah Rendah Syariah dalam bidang kuasa mal, mendengar dan memutuskan semua tindakan dan prosiding yang Mahkamah Tinggi Syariah diberi kuasa untuk mendengar dan memutuskannya, yang jumlah atau nilai hal perkara yang dipertikaikan tidak melebihi seratus ribu ringgit atau yang tidak dapat dianggarkan dengan wang (tidak termasuk tuntutan hadhanah atau harta sepencarian). Namun dalam Sek. 62(3), Duli Yang Maha Mulia Sultan di Selangor boleh dari semasa ke semasa melalui pemberitahuan dalam Warta meluaskan bidang kuasa Mahkamah Rendah Syariah.

Dalam Sek. 63(1) pula diperuntukkan bahawa sekiranya didapati rayuan dari mana-mana keputusan Mahkamah Rendah

Syariah, maka hendaklah rayuan tersebut ditujukan kepada Mahkamah Tinggi Syariah dan dalam bidang kuasa malnya:

- i. Oleh mana-mana orang yang terkilan oleh keputusan itu, jika jumlah yang dituntut itu tidak kurang daripada satu ribu ringgit.
- ii. Dalam semua kes yang melibatkan mana-mana keputusan mengenai taraf diri, oleh mana-mana orang yang terkilan oleh keputusan itu.
- iii. Dalam semua kes yang berkaitan dengan nafkah orang-orang tanggungan, oleh mana-mana orang yang terkilan oleh keputusan itu.

Dengan syarat bahawa tiada suatu rayuan boleh dibuat terhadap keputusan yang telah dibuat dengan persetujuan.

BIDANG KUASAMAL MAHKAMAH TINGGI SYARIAH

Di Selangor, Mahkamah Tinggi Syariah mempunyai bidang kuasa di seluruh negeri Selangor dan diketuai oleh Hakim Mahkamah Tinggi Syariah (Sek. 62(1) Enakmen Pentadbiran Agama Islam Selangor, No. 1, Tahun 2003).

Seterusnya, dalam Sek. 61(3)(b), Enakmen Pentadbiran Agama Islam Selangor 2003 memperuntukkan bahawa Mahkamah Tinggi Syariah hendaklah dalam bidang kuasa mal mendengar dan memutuskan semua tindakan dan prosiding dalam mana semua pihak adalah orang Islam dan yang berkaitan dengan:

- i. Pertunangan, perkahwinan, rujuk, perceraian, pembubaran perkahwinan (fasakh), nusyuz atau pemisahan perkahwinan (faraq) atau apa-apa perkara yang berkaitan dengan perhubungan antara suami isteri;
- ii. Apa-apa pelupusan atau tuntutan harta yang berbangkit daripada mana-mana perkara yang dinyatakan dalam subperenggan (i);
- iii. Nafkah tanggungan, kesahatarafan, atau penjagaan atau jagaan (hadhanah) budak-budak;
- iv. Pembahagian atau tuntutan harta sepencarian;
- v. Wasiat atau alang semasa mard al-maut;
- vi. Alang semasa hidup, atau penyelesaian yang dibuat tanpa balasan yang memadai dengan wang atau nilai wang, oleh seseorang Islam;
- vii. Wakaf atau nazr;
- viii. Pembahagian dan pewarisan harta berwasiat atau tak berwasiat;

- ix. Penentuan orang-orang yang berhak kepada bahagian harta pusaka seseorang si mati yang beragama Islam atau bahagian-bahagian yang kepadanya masing-masing orang itu berhak;
- x. Pengisytiharan bahawa seseorang itu bukan lagi orang Islam;
- xi. Pengisytiharan bahawa seseorang yang telah mati itu ialah seorang Islam atau sebaliknya pada masa kematiannya; dan
- xii. Pentadbiran masjid-masjid;
- xiii. Perkara-perkara lain yang berkenaan dengannya bidang kuasa diberikan oleh mana-mana undang-undang bertulis

Adapun menurut Sek. 63(2)(b), mana-mana rayuan yang dibuat, Mahkamah Tinggi Syariah boleh, dalam perkara mal, mengesahkan, mengakaskan atau mengubah keputusan mahkamah perbicaraan, menjalankan mana-mana kuasa yang boleh dijalankan oleh mahkamah perbicaraan, membuat apa-apa perintah yang sepatutnya dibuat oleh mahkamah perbicaraan, atau memerintahkan perbicaraan semula.

Mahkamah Tinggi Syariah juga mempunyai bidang kuasa mengawasi dan menyemak ke atas semua Mahkamah Rendah Syariah dan boleh, jika nampaknya perlu demi kepentingan keadilan, sama ada atas kehendaknya sendiri atau atas kehendak mana-mana pihak atau orang yang berkenaan pada mana-mana peringkat dalam apa-apa perkara atau prosiding sama ada mal atau jenayah dalam mana-mana Mahkamah Rendah Syariah, memanggil dan memeriksa mana-mana rekod dan boleh memberi apa-apa arahan yang perlu bagi melaksanakan keadilan (Sek. 66(1) Enakmen Pentadbiran Agama Islam Selangor, 2003).

Berkenaan dengan perakuan pewarisan, diperuntukkan dalam Sek. 65, Enakmen Pentadbiran Agama Islam Selangor, 2003, iaitu:

“Jika dalam masa prosiding yang berkaitan dengan pentadbiran atau pembahagian harta pusaka seseorang simati Islam, sesuatu Mahkamah atau pihak berkuasa, selain daripada Mahkamah Tinggi Syariah atau Mahkamah Rendah Syariah, adalah terpaksa memutuskan orang-orang yang berhak kepada bahagian harta pusaka itu, atau bahagian-bahagian yang kepada orang itu masing-masing berhak. Mahkamah Syariah boleh atas permintaan Mahkamah itu atau pihak berkuasa itu, atau permohonan daripada mana-mana orang yang mendakwa sebagai waris atau sebagai wakilnya dan setelah dibayar *fee* yang telah ditetapkan, mengesahkan fakta-fakta dalam perkara itu dan pendapatnya mengenai orang-orang yang berhak atas bahagian harta pusaka dan mengenai bahagian yang mereka berhak”.

BIDANG KUASA MAL MAHKAMAH RAYUAN SYARIAH

Di Wilayah Persekutuan, Mahkamah Rayuan Syariah mempunyai bidang kuasa mendengar dan memutuskan sesuatu rayuan terhadap sesuatu keputusan yang dibuat oleh Mahkamah Tinggi Syariah dalam menjalankan tugas bidang kuasa asalnya dan juga rayuan daripada suatu keputusan Mahkamah Rendah Syariah yang telah diputuskan oleh Mahkamah Tinggi Syariah jika menyentuh persoalan undang-undang yang mempunyai kepentingan awam sebagaimana yang telah diperuntukkan dalam Sek. 52(1) dan (2), Akta Pentadbiran Undang-Undang Islam (Wilayah-wilayah Persekutuan) 1993. Sek. 53(1) juga memperuntukkan bahawa Mahkamah Rayuan Syariah mempunyai bidang kuasa pengawasan dan penyemakan ke atas Mahkamah Tinggi Syariah.

Namun demikian, tiada sesuatu keputusan Mahkamah Rendah Syariah, Mahkamah Tinggi Syariah dan Mahkamah Rayuan Syariah boleh melibatkan mana-mana hak dan harta seseorang bukan Islam (Sek. 74(1) Enakmen Pentadbiran Agama Islam, No. 1, Tahun 2003).

ISU KEDUDUKAN BIDANG KUASA MAHKAMAH SYARIAH BERKAITAN DENGAN HARTA ORANG ISLAM DI MALAYSIA SELEPAS PINDAAN PERKARA 121 (1A) PERLEMBAGAAN PERSEKUTUAN

Dengan wujudnya pindaan kepada Perkara 121 Perlembagaan Persekutuan dengan penambahan fasal (1A) maka percanggahan antara keputusan Mahkamah Syariah dan Mahkamah Sivil dapat dielakkan atau dengan erti kata lain fasal (1A) telah mengeluarkan bidang kuasa mahkamah-mahkamah tinggi sivil dalam apa-apa perkara yang terangkum dalam bidang kuasa Mahkamah Syariah iaitu menafikan bidang kuasa Mahkamah Sivil atas perkara dalam bidang kuasa Mahkamah Syariah.

Berasaskan pada pindaan ini, nyatalah bahawa bidang kuasa Mahkamah Syariah mempunyai kedudukan yang istimewa dan kuasa yang mutlak ke atas sebarang perkara yang termasuk dalam bidang kuasanya dan segala rayuan tidak boleh lagi dirayu ke mahkamah sivil.

Sungguhpun begitu, pindaan tersebut tidak meluaskan bidang kuasa Mahkamah Syariah, ia hanyalah pemisahan bidang kuasa antara Mahkamah Syariah dan Mahkamah Sivil (Kamal Halili 1989: 40). Bidang kuasa Mahkamah Syariah tetap terbatas terhadap orang

yang menganut agama Islam sahaja dan terhad ke atas bidang-bidang yang tertentu seperti mana yang diperuntukkan dalam Jadual Kesembilan, Senarai 2, Butiran 1, Senarai Negeri, Perlembagaan Persekutuan.

Jika diteliti dari sudut pelaksanaannya, terdapat banyak kes dan akta lain yang boleh menimbulkan kekeliruan dan menjejaskan kewibawaannya. Antara kes-kes yang berkaitan dengan tuntutan harta ialah seperti kes *Eeswari Visuvalingam lwn Kerajaan Malaysia (1990) 1 MLJ 86* iaitu kes berkenaan dengan tuntutan untuk mewarisi harta (pencen) suaminya yang telah memeluk Islam sebelum mati sedangkan isterinya (plaintif) tetap dengan agama asal. Hal ini telah dirujuk kepada Mufti Wilayah Persekutuan oleh Kerajaan Malaysia. Fatwa Mufti mengatakan bahawa plaintif tidak boleh menuntut pencen tersebut kerana mengikut hukum syarak seorang bukan Islam tidak boleh mewarisi harta pusaka orang Islam. Namun Mahkamah mengatakan bahawa plaintif berhak mendapat pencen kerana pencen hanyalah satu hak di bawah statut dan oleh itu, tidak timbul persoalan mewarisi harta pusaka orang Islam ataupun bukan Islam.

Hakim Besar Malaya, Hashim Yeop Sani memutuskan:

“Oleh sebab perkahwinan perayu tetap sah di bawah undang-undang sivil pada masa kematian Visuvalingam a/l Ponniah, maka dia adalah tanggungan di bawah undang-undang pencen dan berhak terhadap pencen tersebut, Akta Pencen 1980 dan peraturan 1980 adalah undang-undang pemakaian am sivil, dan jika seseorang itu berhak di bawah akta tersebut, maka orang itu adalah berhak, dengan tidak mengira sama ada dia Islam atau pun bukan Islam. Bagi maksud undang-undang pencen ini, perayu sememangnya ialah balu (atau salah seorang balu) si mati *Eeswari Visuvalingam lwn Kerajaan Malaysia (1990) 1 MLJ 88*.”

Berdasarkan keputusan di atas, bidang kuasa Mahkamah Syariah hanya melibatkan pihak-pihak yang beragama Islam sahaja, jika salah satu pihak bukan beragama Islam, maka ia berada di bawah bidang kuasa Mahkamah Sivil untuk menyelesaikan kes tersebut walaupun perkara yang dipertikaikan berada di bawah bidang kuasa Mahkamah Syariah. Ini akan menyebabkan undang-undang sivil dirujuk, manakala Undang-undang Islam dan hukum syarak diketepikan.

Kemudian dalam kes berkenaan dengan harta wakaf iaitu dalam kes *Majlis Agama Islam Pulau Pinang lwn Isa Abdul Rahman &*

Satu Yang Lain (1992) 2 MLJ 249, Mahkamah Agung memutuskan bahawa perintah untuk mendapatkan injunksi berkekalan hanya diberi kepada Mahkamah Tinggi sebagaimana yang diperuntukkan dalam Akta Relif Spesifik 1950, Bahagian III. Ini menunjukkan bahawa sesuatu tuntutan untuk mendapatkan perintah injunksi hanya boleh dibicarakan oleh Mahkamah Tinggi kerana Mahkamah Syariah tidak mempunyai bidang kuasa untuk membicarakan tuntutan untuk mendapatkan injunksi tersebut walaupun tuntutan untuk injunksi tersebut adalah ke atas perkara-perkara yang termasuk dalam bidang kuasa Mahkamah Syariah seperti wakaf. Eusoff Chin (Hakim Mahkamah Agung) menyatakan,

“Kami berpendapat bahawa apabila sesuatu Mahkamah Sivil membicarakan tuntutan untuk mendapatkan sesuatu perintah (dan perintah yang dituntut bukan dalam bidang kuasa Mahkamah Syariah untuk mengeluarkan) maka Mahkamah Sivil hendaklah membicarakan tuntutan itu dan jika soal mengenai hukum syarak timbul semasa perbincangan, pihak-pihak terlibat boleh memanggil pakar-pakar agama Islam untuk memberi keterangan dalam perbincangan itu; ataupun pihak mahkamah boleh merujuk soalan-soalan kepada Majlis Fatwa berkenaan untuk mendapat kepastian”.

Kemudian dalam kes *Barkath Ali bin Abu Backer Iwn Anwar Kabir bin Abu Backer & lain-lain* (1997) 4 MLJ 389, ‘*settlor*’ iaitu pemberi amanah (ibu plaintif yang telah meninggal dunia dalam tahun 1989), seorang warganegara India yang berdomisil di India, telah mewujudkan suatu surat ikatan amanah yang telah melantik plaintif sebagai wakil yang sah dengan kuasa untuk mengambil alih kesemua harta di Malaysia, Singapura dan negara lain. Plaintif telah memfailkan suatu permohonan untuk menentukan sama ada harta di Malaysia dan Singapura merupakan suatu amanah. Dalam surat ikatan amanah tersebut, ‘*settlor*’ telah mengisytiharkan bahawa amanah tersebut merupakan satu ‘*wakaf-al-aulad*’ dan tidak harus termasuk dalam bidang kuasa “lembaga wakaf”. Hakim memutuskan bahawa perintah yang dipohon oleh plaintif sebenarnya adalah perintah untuk perisytiharan kedudukan harta ‘*settlor*’ di Malaysia dan Singapura. Seterusnya diputuskan bahawa Mahkamah Syariah tidak mempunyai kuasa untuk memberikan relief yang dipohon oleh plaintif kerana menurut Akta Relif Spesifik 1950 dan Aturan 15 Kaedah 16 Kaedah-Kaedah Mahkamah Tinggi 1980, kuasa untuk memberikan dekri pengisytiharan adalah milik Mahkamah Tinggi. Justeru sekiranya Mahkamah Syariah mempunyai

bidang kuasa atas perkara yang dipertikaikan dan kuasa atas relif yang dipohon, Mahkamah Sivil tidak mempunyai bidang kuasa memutuskan pertikaian tersebut.

Namun situasi ini agak berubah dan tidak begitu mengekang melalui keputusan yang telah dibuat oleh Hakim Haidar, Hakim Mahkamah Persekutuan dalam kes rayuan *Majlis Ugama Islam Pulau Pinang & Seberang Perai lwn Shaik Zolkaffily bin Shaik Natar & Ors.* (2003) 3 MLJ 305 iaitu pendekatan yang digunakan oleh mahkamah tinggi dan mahkamah rayuan bahawa Mahkamah Syariah tiada bidang kuasa untuk mengeluarkan injunksi yang dipohon oleh responden-responden dan tidak mempunyai kuasa untuk mengadili wasiat dan surat ikatan penyelesaian tersebut adalah tidak betul kerana menggunakan pendekatan '*the remedy prayed for*' dan bukannya pendekatan '*subject matter*'.

Melalui keputusan itu, pendekatan yang penting untuk diambil adalah berdasarkan kepada perkara asas (*subject matter*) dan bukan remedi yang dipohon (*remedy prayed for*) maka jika perkara asasnya 'wakaf' maka Mahkamah Syariah yang mempunyai bidang kuasa bukannya Mahkamah Sivil walaupun ada permohonan untuk mendapatkan remedi-remedi sivil.

Sehubungan dengan itu, Mahkamah Syariah juga perlu menyerlahkan kewibawaannya dan mempunyai keyakinan yang mantap dalam menyelesaikan dan memutuskan kes-kes yang dibawa ke hadapannya, seterusnya berani menggunakan budi bicara dan mempertahankan pendiriannya melalui bidang kuasa yang diperuntukkan dalam statut sehinggalah dapat dibuktikan sebaliknya.

Dalam kes rayuan *Jumaaton & Raja Delila lwn Raja Hizarudin* (1998) 6 MLJ 556 (Jurnal Hukum. Jld. XII. Bhg. II, 1998), iaitu mengenai kes tuntutan harta pusaka si mati (Allahyarham Raja Nong Chik bin Raja Ishak), Mahkamah Rayuan Syariah telah tidak menggunakan budi bicaranya sebagaimana yang telah diperuntukkan dalam perkara 121 (1A) Perlembagaan Persekutuan, untuk tidak terikat atau tidak dibayangi oleh Mahkamah Sivil.

Kes ini, sebelum itu, telah dipohon (oleh dua orang daripada dua belas waris tersebut) terhadap penentang (seorang anak si mati) di hadapan Mahkamah Tinggi Syariah Kuala Lumpur bahawa 11 095 666 unit saham dan juga hasil daripada saham tersebut dalam Arensi Holdings (M) Bhd. yang didaftarkan di bawah nama penentang sebagai wakil ayahnya (si mati) hendaklah dibahagikan mengikut faraid. Dua isu telah ditimbulkan, iaitu:

Pertama: Adakah perayu-perayu dalam kes ini mempunyai *locus standi* untuk membawa kes ini sekiranya mereka tidak mempunyai surat pentadbiran terhadap harta pusaka si mati (Allahyarham Raja Nong Chik) yang dikeluarkan oleh mahkamah tinggi sivil di bawah Akta Probet dan Pentadbiran 1959?

Kedua: Adakah mahkamah syariah mempunyai bidang kuasa membicarakan kes ini?

Hakim Mahkamah Tinggi Syariah akhirnya memutuskan bahawa Mahkamah Tinggi Syariah tidak mempunyai bidang kuasa mendengar kes tersebut mengikut Seksyen 46(b) Akta Pentadbiran Undang-undang Islam (Wilayah Persekutuan) 1993 (Akta 505) dan tuntutan itu telah ditolak. Kemudian kes ini telah dirayu ke Mahkamah Rayuan Syariah. Hakim Mahkamah Rayuan Syariah yang diketuai Dato' Sheikh Ghazali Abd. Rahman (pengerusi panel rayuan) menyatakan penghakimannya bahawa undang-undang mengenai probet dan surat mentadbir harta dimasukkan dalam Senarai Persekutuan (Senarai Satu, Jadual Kesembilan, Perlembagaan Persekutuan) dan bukan dalam Senarai Negeri iaitu Senarai Dua, Jadual yang sama. Justeru, beliau membuat kesimpulan bahawa badan perundangan negeri dan Mahkamah Syariah tidak mempunyai kuasa atau bidang kuasa dalam perkara probet dan surat mentadbir harta itu. Beliau menambah bahawa sungguh pun semua pihak dalam kes ini adalah orang Islam, namun demikian kuasa untuk mentadbir harta pusaka telah dibuat oleh mahkamah tinggi sivil. Ini disebabkan perkara probet dan surat mentadbir pusaka diletakkan di bawah kuasa perundangan Persekutuan (Senarai Satu, Jadual Sembilan, Perlembagaan Persekutuan) dan tidak dikecualikan bagi orang Islam. Oleh sebab itu undang-undang mengenai probet dan pentadbiran pusaka terdapat dalam Akta Probet dan Pentadbiran Harta Pusaka 1959 (Akta No. 97).

Dalam kes ini, Mahkamah Rayuan Syariah, Wilayah Persekutuan menyatakan bahawa ia tidak ada bidang kuasa mendengar kes Jumaaton ini kerana walaupun bidang kuasanya mengenai pembahagian harta pusaka itu ada diperincikan dalam Seksyen 46 Akta Pentadbiran Undang-undang Islam (Wilayah Persekutuan) 1993 (Akta 505) itu, bidang kuasanya itu telah disekat oleh rangkai kata 'probet' dan 'surat mentadbir harta' yang terdapat dalam Senarai Persekutuan. Manakala rangkai kata yang sama secara literal, tidak wujud dalam Senarai Negeri (Salleh 1998).

Pendekatan yang digunakan oleh hakim di mana rangkai kata tertentu di dalam Senarai Persekutuan tidak boleh dipertahankan

dan tidak sewajarnya dianggap sebagai kata pemutus untuk mengeluarkan atau menyingkirkan bidang kuasa Mahkamah syariah yang mana peruntukan tersebut terdapat juga di dalam bidang kuasa Mahkamah Syariah, sebagaimana yang diperuntukkan dalam Senarai Satu, Jadual Sembilan, Perlembagaan Persekutuan. Ini kerana rangkaian kata '*probet*' dan '*surat mentadbir harta*', perenggan 4 (e) Senarai Persekutuan itu juga mempunyai rangkaian kata yang lain, seperti: i) Perkahwinan, perceraian dan taraf anak, ii) Harta dan taraf perempuan bersuami, iii) Umur dewasa, iv) Pengambilan anak angkat, v) Pewarisan harta berwasiat dan tidak berwasiat, vi) Sumpah dan ikrar, dan vii) Undang-undang Keterangan (Salleh 1998).

Seperti yang telah diketahui, jika perkara yang di atas tersebut berbangkit dan melibatkan orang Islam sahaja dan mempunyai peruntukan dalam enakmen Undang-undang Islam negeri, Mahkamah Syariah tidak pernah menyatakan ia tidak ada bidang kuasa mendengar dan memutuskannya. Justeru, apabila Mahkamah Syariah telah memutuskan berasaskan peruntukan enakmen negeri sedia ada bahawa ia ada bidang kuasa mendengar dan memutuskan, maka secara automatik Mahkamah Sivil telah hilang bidangnya mengikut Perkara 121 (1A) Perlembagaan Persekutuan. Seterusnya juga berpendapat, rangkaian kata '*probet*' dan '*surat mentadbir pusaka*' dalam Senarai Persekutuan itu tidak terdapat secara khusus atau literal dalam Senarai Negeri tetapi maknanya yang sama boleh didapati dalam rangkaian kata '*pembahagian harta*' yang terdapat dalam Perenggan Satu Senarai Negeri dan itu sudah memadai bagi Mahkamah Syariah menyatakan ia mempunyai bidang kuasa apatah lagi bidang kuasa ini diperuntukkan secara khusus dan nyata oleh Seksyen 46, Akta Pentadbiran Undang-undang Islam (Wilayah Persekutuan) 1993 (Akta 505) (Salleh 1998).

Berdasarkan kepada huraian di atas, jelaslah bahawa Mahkamah Syariah masih kurang keyakinan dan kekuatan dalam mempertingkatkan kewibawaannya dan mempertahankan pendiriannya walaupun telah diberi kesempatan, ruang dan peluang melalui peruntukan perkara 121 (1A) Perlembagaan Persekutuan.

Situasi memerlukan kepada memulakan tindakan ke Mahkamah Tinggi Sivil dalam hal berkaitan dengan tuntutan harta pusaka orang Islam ini juga dapat dilihat dalam kes *Rosman Roslan lwn Kassim Hj Arshad & Yang Lain* (2005) 2 CLJ 669. Pihak yang bertikai dalam kes ini adalah cucu kepada pemilik tanah pusaka Hj. Abu Bakar yang diwarisi daripada bapa mereka Hj. Arshad.

Pertikaian timbul apabila perayu yang mendakwa telah membeli tanah tersebut mula memasuki tanah berkenaan serta merobohkan dua pintu rumah dan memusnahkan tanaman. Responden menuntut ganti rugi dan ingin menuntut hak mereka sebagai pemilik tanah pusaka tersebut. Kes ini telah dibicarakan di Mahkamah Tinggi Shah Alam dan keputusan Mahkamah adalah membenarkan tuntutan responden terhadap perayu untuk mendapat ganti rugi khas atas sewa dan kemusnahan pokok-pokok buah. Mahkamah juga memberi perintah pengisytiharan bahawa pemindahan hak milik bahagian Hj. Abu Bakar kepada perayu terbatal dan tidak sah atas alasan frod yang telah dilakukan oleh perayu dalam pindah milik tanah itu kepadanya. Namun bila dibawa ke Mahkamah Rayuan, keputusan Mahkamah Tinggi telah diketepikan.

Mahkamah Rayuan telah membuat keputusan membenarkan rayuan ini semata-mata atas alasan bahawa responden-responden tidak mempunyai *locus standi* untuk membawa tindakan guaman ini terhadap perayu kerana responden-responden belum mengambil surat kuasa tadbir bagi mentadbir harta pusaka Hj. Abu Bakar. Mahkamah Rayuan telah merujuk kepada kes *Jumaaton & Raja Delila lwn Raja Hizarudin* (1998) 6 MLJ 556.

Jelas bahawa, pergantungan kepada Mahkamah Sivil masih lagi berlaku walaupun dengan wujudnya pindaan kepada Perkara 121(1A) Perlembagaan Persekutuan kerana masih lagi terikat dengan rangkaian kata 'probet' dan 'surat mentadbir pusaka' dalam Senarai Persekutuan.

Selain itu, telah timbul juga isu berkaitan dengan bidang kuasa Mahkamah Sivil dan Mahkamah Syariah dalam kes berkenaan dengan tuntutan harta sepencarian iaitu kes *Tan Sri Md. Khir Johari lwn Rosita bt. Md Khir Johari & 7 Yang Lain* (2001) MLJU 733. Dalam kes ini, isteri plaintif telah meninggal dunia (defendan kelapan) dan mempunyai 7 orang anak (defendan pertama hingga ketujuh). Mereka menuntut bahawa hartanah yang didaftarkan atas nama plaintif (P.T. 799, H.S. (D) 32024) yang lokasinya di Kuala Lumpur adalah juga hak milik bersama plaintif dan defenden kelapan dan mereka sebagai waris kadim, berhak kepada harta peninggalan ibu mereka itu. Dua orang daripada anak plaintif iaitu defendan ketiga telah memasukkan kaveat persendirian pada tarikh 27 April 1998. Pihak defendan telah berhujah dengan mengutarakan isu sama ada Mahkamah Tinggi Sivil mempunyai bidang kuasa untuk

membicarakan kes ini selaras dengan Perkara 121 (1A) Perlembagaan Persekutuan kerana 'suatu tuntutan lain' masih tertanggung di Mahkamah Tinggi Syariah berkaitan harta yang sama untuk pengisytiharan sebagai harta sepencarian.

Dalam erti kata lain, Mahkamah Tinggi Sivil perlu menunggu keputusan Mahkamah Tinggi Syariah tentang defendan-defendan yang menuntut hartanah yang berkenaan adalah harta sepencarian. Diputuskan bahawa Mahkamah ini (Mahkamah Tinggi Sivil) diberi kuasa mentafsir Undang-undang Islam Wilayah Persekutuan bersandarkan kepada undang-undang yang sedia ada dan kes-kes yang dirujuk.

Dan adalah nyata bahawa melalui Sek. 58 Akta Undang-undang Keluarga Islam (Wilayah Persekutuan) 1984 telah menunjukkan kuasa Mahkamah Tinggi Syariah adalah terhadap kepada memberi perintah harta sepencarian semasa menjatuh talak sedangkan dalam kes-kes perceraian mati tidak ada ucapan talak. Maka dengan itu, Mahkamah Tinggi Sivil yang mempunyai kuasa mendengar kes ini.

Adapun isu berkaitan dengan bidang kuasa Mahkamah Sivil dan Mahkamah Syariah dalam kes berkenaan harta hibah pula dapat dilihat dalam kes *Latifah bt Mat Zin lwn Rosmawati bt Sharibun & Anor* (2007) 2 CLJ 253 iaitu masih berlaku konflik pertindihan kedua-dua bidang kuasa tersebut. Isu berbangkit dalam kes ini adalah sama ada akaun bersama menjadi sebahagian dari pusaka si mati ataupun merupakan pemberian *inter vivos* atau hibah. Mahkamah memutuskan jika persoalan mengenai sesuatu harta yang menjadi sebahagian daripada aset pusaka seorang Islam yang meninggal dunia dalam suatu petisyen untuk Surat Kuasa Mentadbir di Mahkamah Tinggi Sivil itu timbul persoalan yang bergantung kepada sama ada terdapat suatu pemberian *inter vivos* atau hibah menurut Undang-undang Islam, maka persoalan tersebut hendaklah diputuskan berdasarkan Undang-undang Islam mengenai pemberian *inter vivos* atau hibah. Maka ia di bawah bidang kuasa Mahkamah Syariah untuk memutuskannya dan Mahkamah Sivil hendaklah memberi kesan kepadanya dalam Surat Kuasa Mentadbir, dan seterusnya dalam mengagihkan pusaka.

Sebenarnya, tujuan pindaan Perkara 121 (1A) adalah untuk mengeluarkan bidang kuasa Mahkamah Sivil terhadap bidang kuasa Mahkamah Syariah. Perkara ini telah ditekankan oleh Hakim Harun Hashim (Hakim Mahkamah Agung) yang menyatakan dengan jelas dalam keputusannya (Siti Zalikhah 1996: 53) bahawa tujuan pindaan

Perkara 121 adalah untuk menarik balik bidang kuasa Mahkamah Tinggi (sivil) dalam apa-apa perkara yang termasuk dalam bidang kuasa Mahkamah Syariah dan sekiranya bidang kuasa Mahkamah Syariah dicabar, pendekatan yang betul adalah dengan melihat sama ada Mahkamah Syariah mempunyai bidang kuasa dan bukan sama ada badan perundangan negeri mempunyai kuasa memperbuat undang-undang memberi bidang kuasa kepada Mahkamah Syariah. Beliau menerangkan erti tujuan pindaan tersebut iaitu:

“Memang jelas sekali bahawa masyarakat Islam di negeri ini hidup mengikut undang-undang diri dan undang-undang keluarga Islam ke negara ini pada kurun ke-15. Undang-undang sedemikian telah lama ditadbirkan bukan hanya di Mahkamah Syariah, malahan juga di Mahkamah Sivil. Apa yang telah dilaksanakan oleh Perkara 121(1A) ialah memberi bidang kuasa eksklusif kepada Mahkamah Syariah untuk mentadbirkan undang-undang keluarga Islam yang disebutkan itu. Dengan lain perkataan, Perkara 121 (1A) adalah satu peruntukan yang bertujuan menghalang apa-apa percanggahan bidang kuasa berlaku antara Mahkamah Sivil dengan Mahkamah Syariah (*Mohd. Habibullah bin Mahmood lwn Faridah bte Dato Talib* (1992) 2 MLJ 803-804)”

Begitu juga Hakim Mohamed Azmi (Hakim Mahkamah Agung) menjelaskan:

“Mula 10 Jun 1988, fasal (1A) telah diperkenalkan oleh Akta Perlembagaan (Pindaan) 1988 (Akta 704) di mana dengan jelas menyingkirkan bidang kuasa Mahkamah Tinggi Malaya dan Mahkamah Tinggi Borneo mengenai apa-apa perkara yang telah diletakkan melalui undang-undang di dalam bidang kuasa Mahkamah Syariah. Pendek kata, mana-mana bidang kuasa yang diberikan dengan sah kepada Mahkamah Syariah adalah di dalam bidang kuasa eksklusif mahkamah tersebut. Sama ada letak hak bidang kuasa itu sah memanglah satu perkara yang lain yang boleh dicabar dalam Perkara 4 (3) (*Mohd. Habibullah bin Mahmood lwn Faridah bte Dato Talib* (1992) 2 MLJ 809)”

Justeru, berdasarkan kepada penjelasan daripada keputusan Hakim-hakim Mahkamah Agung tadi, maka sepatutnya Mahkamah Sivil tidak lagi mendengar kes-kes yang berada di bawah bidang kuasa Mahkamah Syariah. Adapun undang-undang bertulis lain yang boleh menimbulkan kekeliruan antara Mahkamah Syariah dan Mahkamah Sivil hendaklah dipinda supaya menepati kehendak Pindaan Perkara 121 (1A).

Namun setelah penelitian dibuat bersandarkan kepada pemaparan kes-kes berkenaan permasalahan tuntutan harta di atas, jelas bahawa keputusan kes Mohamed Habibullah masih tidak dapat

membebaskan Mahkamah Syariah daripada campur tangan Mahkamah Sivil dengan pelbagai alasan antaranya perbezaan harus dibuat antara bidang kuasa dan kuasa membuat perintah (Ahmad Hidayat 2005: 6).

KESIMPULAN

Berdasarkan kepada huraian di atas, jelas menunjukkan bahawa dalam menentukan sejauh mana kedudukan Mahkamah Syariah dan pelaksanaan bidang kuasanya dalam perkara-perkara yang menyentuh tentang harta seperti harta pusaka, wasiat, wakaf, hibah, nafkah dan harta sepencarian, adalah tertakluk kepada Jadual Kesembilan, Senarai 2, Butiran 1, Senarai Negeri dan Perkara 4 (e), Senarai Satu, Senarai Persekutuan, Jadual Kesembilan, Perlembagaan Persekutuan.

Kedudukan agama Islam dalam Perlembagaan Persekutuan adalah jelas mencerminkan kedudukan bidang kuasa Mahkamah Syariah itu sendiri manakala Islam hanyalah sekadar agama rasmi di samping peruntukan-peruntukan lain yang melindunginya. Pembahagian kuasa antara negeri dan Persekutuan di atas menunjukkan bahawa pelaksanaan undang-undang Islam yang ditadbirkan oleh mahkamah syariah hanya terbatas dalam ruang lingkup undang-undang diri dan keluarga yang dikenakan ke atas orang-orang Islam sahaja dan di bawah negeri.

Kepincangan bidang kuasa Mahkamah Syariah khususnya yang berkaitan dengan harta orang-orang Islam ini adalah sejak dari kedatangan Inggeris yang sewenang-wenangnya mencampuri dan mempengaruhi urusan kehakiman dan pentadbiran orang Melayu seterusnya menyempitkan skop undang-undang Islam yang suatu waktu dahulu adalah undang-undang asas yang menjadi sumber dalam menjana kekuatan sistem kehakiman di Tanah Melayu sebagaimana yang telah diperakukan oleh sebahagian daripada hakim-hakim mereka, malah perlu diberi pengiktirafan kehakiman. Hasilnya dapat dilihat hingga kini yang meletakkan bidang kuasa Mahkamah Syariah di suatu ruang yang sempit iaitu ke atas undang-undang diri dan keluarga (termasuk hal-hal yang berkaitan dengan harta) di mana kewujudannya sekadar memenuhi sebahagian kecil bidang kuasa dalam sistem perundangan negara di Malaysia dan tertakluk ke atas orang-orang yang menganut agama Islam sahaja.

Bidang kuasa Mahkamah Syariah telah diperuntukkan dengan jelas dalam Perlembagaan namun ia seringkali dicabar dan diganggu. Apabila berlaku percanggahan antara Mahkamah Sivil dan Mahkamah Syariah khususnya hal-hal yang berkaitan dengan harta orang-orang Islam, maka Mahkamah Sivil akan mengatasi. Walaupun usaha-usaha dilakukan oleh hakim-hakim Mahkamah Sivil sama ada memperaku undang-undang Islam sebagai undang-undang asas negara ini melalui keputusan-keputusan mereka ataupun memutuskan kes-kes yang berhubung dengan orang Islam menurut hukum syarak dengan merujuk autoriti-autoriti yang tertentu seperti kitab-kitab fiqah Islam ataupun memanggil pakar perundangan Islam. Namun hakikatnya ia tetap dibicarakan dan diputuskan di Mahkamah Sivil malah lebih malang lagi terdapat keputusan-keputusan yang mengeneipkan hukum syarak, termasuklah hal-hal yang berkaitan dengan harta.

Kemudian melalui pindaan Perkara 121 (1A), Perlembagaan Persekutuan telah menyingkirkan bidang kuasa Mahkamah Sivil daripada bidang kuasa Mahkamah Syariah. Sungguhpun ini merupakan petanda yang baik dan telah mengembalikan maruah Mahkamah Syariah yang tercalar namun ia hanyalah sekadar memisahkan bidang kuasa yang ada bukannya meluaskan bidang kuasa Mahkamah Syariah. Bidang kuasa Mahkamah Sivil dan Mahkamah Syariah tetap sebagaimana biasa. Terdapat juga kes-kes yang membabitkan isu-isu berkenaan tuntutan harta orang-orang Islam yang menimbulkan kekeliruan walaupun setelah berlakunya pindaan ini.

Namun demikian, diharapkan pindaan ini akan menamatkan konflik yang sering timbul antara Mahkamah Sivil dan Mahkamah Syariah. Namun Mahkamah Syariah perlulah mempunyai keberanian dan keyakinan yang tinggi dalam menggunakan budi bicaranya melalui peruntukan Perkara 121 (1A) Perlembagaan Persekutuan bagi menyelesaikan dan memutuskan kes-kes yang mempunyai konflik (termasuk kes-kes yang membabitkan tuntutan harta) dalam menentukan sama ada ia mempunyai bidang kuasa atau tidak. Justeru, sewajarnya tiada lagi apa-apa campur tangan Mahkamah Sivil yang menyentuh bidang kuasa Mahkamah Syariah khususnya dalam perkara-perkara yang berkaitan dengan tuntutan harta orang-orang Islam di Malaysia.

RUJUKAN

- Abdul Aziz Bari. 2006. *Perlembagaan Malaysia: asas-asas dan masalah*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Abdul Monir Yaacob. 1992. Syariah sebagai satu sumber undang-undang di Malaysia: harapan dan hakikat. Kertas kerja Seminar Syariah dan Common Law di Malaysia. UKM, Bangi, 16-17 Mei.
- Ahmad Hidayat Buang. 2005. Mahkamah syariah di Malaysia: pencapaian dan cabaran alaf baru. Dlm. Ahmad Hidayat Buang (pnyt.). *Mahkamah syariah di Malaysia – pencapaian dan cabaran*, hlm.1-22. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- Ahmad Ibrahim. 1990. Undang-undang Malaysia kini: Undang-undang Islam di Mahkamah Sivil. Dalam *al-Ahkam* 1: 1-25.
- Ahmad Ibrahim & Mahmud Saedon Awang Othman. 1988. *Ke arah Islamisasi undang-undang di Malaysia*. Kuala Lumpur: Yayasan Dakwah Islamiah Malaysia.
- Ahmad Ibrahim. 1978. *Family law in Malaysia and Singapore*. Malayan Law Journal P.T.E. Singapore.
- Ahmad Ibrahim. 1983. Harta penama Kertas kerja Seminar Faraid Peringkat Kebangsaan. Jabatan Syariah. Fakulti Pengajian Islam, UKM, Bangi. 4-5 Jun.
- Ahmad Ibrahim. 1991. Ke arah Islamisasi undang-undang di Malaysia: masalah dan cadangan. Kertas Kerja Seminar Perundangan Islam Kebangsaan. Jabatan Syariah. Fakulti Pengajian Islam. Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, 8-10 Ogos.
- Ahmad Ibrahim. 1983. Kedudukan Islam dalam perlembagaan. dalam; Tun Mohamed Sufian, H.P. Lee & F.A Trindade (pnyt.). *Perlembagaan Malaysia - Perkembangannya 1957-1977*, hlm. 49-80. Petaling Jaya: Fajar Bakti Sdn. Bhd.
- Ahmad Mohamed Ibrahim & Ahilemah Joned. 1987. *Sistem undang-undang di Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Ahmad Mohamed Ibrahim. 1997. *Pentadbiran undang-undang Islam di Malaysia*. Kuala Lumpur: Institut Kefahaman Islam Malaysia (IKIM).
- Ahmad Mohamed Ibrahim. 1983. Ke arah Islamisasi undang-undang di Malaysia: masalah dan kemungkinan. Kertas Kerja Seminar Perundangan Islam Kebangsaan. Jabatan Syariah. Fakulti Pengajian Islam. UKM. Bangi. 8-9 Ogos.
- Abdul Monir Yaacob & Sarina Othman (pnyt.). 1996. *Tinjauan kepada perundangan Islam*. Institut Kefahaman Islam Malaysia (IKIM). Kuala Lumpur.
- Idris Othman. 1995. Perkembangan terkini dalam kanun prosedur mal dan jenayah Syariah. Kertas Kerja Bengkel Kebangsaan Prosedur Mal dan Jenayah di mahkamah syariah. Jabatan Syariah. Fakulti Pengajian Islam. Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, 15-16 Mac.

- Hamid Jusoh. 1991. *The position of Islamic law in the Malaysian constitution with special reference to the conversion case in family law*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Hooker, M.B. 1976. *The personal laws of Malaysia: an introduction*. Kuala Lumpur: Oxford University Press.
- Hooker, M.B. 1991. *Undang-undang Islam di Asia Tenggara*. Terj. Rohani Abdul Rahim. Raja Rohana Raja Mamat & Anisah Che Ngah. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Kamal Halili Hassan. 1989. The syariah court and Article 121 (1A) of the Federal Constitution. *Jurnal Perundangan UKM* (2): 32-45.
- Khairil Azmin Mokhtar. 2007. Federalisme dan pembahagian kuasa: pengubalan undang-undang Islam antara kerajaan pusat dan kerajaan negeri. Dlm. Mahamad Ariffin (pnyt.). *Pentadbiran undang-undang Islam di Malaysia*, hlm. 18-56. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Maxwell, W.G. & Gibson, W.S. 1924. *Treaties and engagements affecting the Malay State and Borneo*. London: Jas. Trouscott & Son Ltd.
- Mohd Salleh Abas. 1987. *Sejarah perlembagaan Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Mohd Taib Osman. 1985. Islamization of the Malays: transformation of culture. Dalam. Ahmad Ibrahim. Sharon Siddique & Yasmin Hussain (pnys). *Readings on Islam in Southeast Asia*, hlm. 44-47. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- Mohd. Ridzuan Awang. 1994. *Undang-undang tanah Islam. pendekatan perbandingan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Narizan Abdul Rahman. 2005. Bidang kuasa mahkamah dan konflik perundangan. Dlm. Ahmad Hidayat Buang (pnyt.). *Mahkamah syariah di Malaysia – pencapaian dan cabaran*, 47-78. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- Perlembagaan Persekutuan. 2004. Kuala Lumpur: MDC Publishers Sdn. Bhd.
- Salleh Buang. 1998. Mahkamah syariah tiada kuasa: peguam menulis. *Utusan Malaysia*. 21 Julai. 1998: 7
- Sheikh Ghazali bin Haji Abdul Rahman. 2005. Amalan-amalan pentadbiran di mahkamah syariah. *Jurnal Hukum* 20(2): 164-187
- Sheridan, L.A. & Grove, Harry E. 1979. *The constitution of Malaysia*. MLJ (PTR) Singapore. Edisi ketiga.
- Siti Mashitoh Mahamud. 2006. *Harta amanah orang Islam di Malaysia – perspektif undang-undang dan pentadbiran*. Kuala Lumpur: Universiti Malaya.
- Siti Zalikah Mohd Noor. 1996. *Pemilikan harta dalam perkahwinan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Tajul Aris Ahmad Bustami. 2007. Bidang kuasa mahkamah syariah dalam kes pewarisan: satu analisis kritikal ke atas kes Jumaaton Iwn Raja Hizaruddin. Dlm. *Kaedah perundangan bidang kuasa dan tatacara*

mahkamah syariah, hlm. 25-53. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

Wan Mohamed bin Haji Wan Mustapha. 1983. Pentadbiran harta pusaka orang Islam. Kertas kerja Seminar Faraid Peringkat Kebangsaan. Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi, 4-5 Jun.

Md Yazid Ahmad
Jabatan Syariah
Fakulti Pengajian Islam
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 UKM Bangi, Selangor, Malaysia.
E-mail: yazid@ukm.my

Ibnor Azli Ibrahim
Jabatan Syariah
Fakulti Pengajian Islam
Universiti Kebangsaan Malaysia
43600 UKM Bangi, Selangor, Malaysia.
E-mail: azly@ukm.my